

9.Bölüm

PANDEMİNİN ÖZEL GRUPLARIN RUH SAĞLIĞI ÜZERİNE ETKİSİ

Seda TÜRKİLİ¹

GİRİŞ

Pandemi gibi büyük küresel bir kriz patlak verdiğinde, hastalık etkeni mikroorganizma hiçbir ayırım yapmadan karşılaştığı bireylere bulaşır. Enfekte olsun olmasın bu süreçte yaşayan her birey az ya da çok pandeminin bedensel, ruhsal, sosyal, ekonomik ve diğer pek çok sonucundan etkilenir. Ancak bu etkiler, toplumda belirli hassas gruplar arasında çok daha şiddetli olur ve sonuçları çok daha yıkıcıdır. Bu hassas grupların başında sağlık çalışanları, 65 yaş üstü ve/veya kronik hastalığı olan bireyler, kadınlar, mülteciler, ruhsal bozukluğu veya bedensel engeli olanlar ve çocuk ve ergenler olarak sayabiliriz. Bu bölümde geriatrik popülasyon, kadınlar ve mülteciler ile ilgili kırılmalılığı arttıran etmenler ve çözüm önerileri tartışılacak olup diğer hassas gruplar ilgili bölümlerde ele alınacaktır.

65 Yaş Üstü ve/veya Kronik Hastalığı Olan Bireyler

Genel tanım olarak yaşlılık, birbiri ile etkileşim halinde olan fizyolojik, genetik, biyokimyasal, ruhsal, sosyal ve ekonomik faktörler ile yaşam tarzından etkilenen ve tüm bu etkilenmelerin sonucunda kişilerin bedensel, ruhsal ve sosyal bağlamda bağımsızlık düzeylerinin giderek azaldığı, yaşamın farklı alanlarında çeşitli kayıplar yaşadıkları bir dönemdir^{1,2}.

¹ Öğr. Gör. Dr., Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Psikiyatri AD., sedadeg@gmail.com

hayata geçirilen uygulamalar ile ilgili, ana dillerinde broşürler ve bilgi mesajlarının yayınlanması, mültecilerin sürece dâhil olmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca şeffaf ve zamanında yapılan bilgilendirme, olası enfeksiyon veya temas durumunda alınacak karantina tedbirlerini bir ceza uygulaması değil, rutin işleyişin bir parçası olarak algılamalarına yardımcı olacaktır.

Mültecilerin genel sağlık hizmetlerinden eşit ve adil bir şekilde yararlanmalarının sağlanması, pandemi koşullarına uygun barınma ve sanitasyon hizmetlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Pandemi nedeni ile işini kaybeden mültecilerin ekonomik ve sosyal yönden desteklenmeleri de faydalı olacaktır.

Son olarak, mülteci kadınlar ev içi şiddet konusunda mutlaka değerlendirilmeli, ana dillerinde başvurabilecekleri birimlerin bilgisi paylaşılmalıdır. İhtiyaç halinde mülteci kadın ve kız çocuklarına yönelik hizmet ve bilgi erişimi için tercüman desteği de sağlanmalıdır⁶³.

SONUÇ

Pandemi gibi tüm dünyayı etkisi altına alan ve yıkıcı sonuçları olan bir kriz hali kadın-erkek, genç-yaşlı, ırk, dil, din ayrımı yapmadan tüm insanları etkilemektedir. Bununla birlikte yukarıda saydığımız belli grupların hâlihazırda var olan kırılganlıkları, küresel kriz patlak verdiğinde iyice derinleşmektedir. Bu süreçte tüm toplumların refahını sağlamak, pandemiden en az hasarla çıkılmasını sağlamak en önemli hedef iken, bu hassas grupların kırılgan noktaları dikkatle ele alınmalı, alınacak tedbirler ile yerinde ve zamanında yapılacak müdahalelerle, bu süreçten en az zararla çıkmaları hedeflenmelidir.

KAYNAKÇA

1. Uzun S. Yaşlılarda, kadınlarda ve adölesanlarda kişilik algısı değişimi ve nedenleri. İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2020; 3(1): 431-449
2. Altın Z. COVID-19 pandemisinde yaşlılar. Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi. 2020;30(Ek sayı):49-57
3. Peeri NC, Shrestha N, Rahman MS et al. The SARS, MERS and novel Coronavirus (COVID-19) epidemics, the newest and biggest global health threats: What lessons have we learned? Int J Epidemiol. 2020, doi:10.1093/ije/dyaa033
4. Onder G, Rezza G, Brusaferro S. Case-Fatality Rate and Characteristics of Patients Dying in Relation to COVID-19 in Italy. JAMA. 2020;323(18):1775–1776. doi:10.1001/jama.2020.4683
5. Li Q, Guan X, Wu P, et al. Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus-infected pneumonia. N Engl J Med 2020; 382:1199-1207 DOI: 10.1056/NEJMoa2001316
6. Mody L, Riddell J, Kaye K, et al. Common infections. In: Current Diagnosis & Treatment: Geriatrics, 2nd ed, Williams BA, Chang A, Ahalt C, et al (Eds), McGraw-Hill Education, 2014.

7. <https://www.cdc.gov/injury/wisqars/LeadingCauses.html>. (Erişim tarihi: 01.05.2020)
8. Yaşar Ö, Avcı N. Değişen yaşlılık algısı: COVID-19 ile damgalanan yaşlılar. *Turkish Studies*, 2020; 15(4): 1251-1273. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44275>
9. Vergano M, Bertolini G, Giannini A, et al. Clinical ethics recommendations for the allocation of intensive care treatments in exceptional, resource-limited circumstances: the Italian perspective during the COVID-19 epidemic. *Crit Care* 24, 165 (2020). <https://doi.org/10.1186/s13054-020-02891-w>
10. National Institute on Aging, Social isolation, loneliness in older people pose health risks, 2019, <https://www.nia.nih.gov/news/social-isolation-loneliness-older-people-pose-health-risks>. (Erişim Tarihi: 14.04.2021)
11. Santini Z, Jose P, Cornwell E, et al. Social disconnectedness, perceived isolation, and symptoms of depression and anxiety among older Americans (NSHAP): a longitudinal mediation analysis. *The Lancet Public*, 2020; 5(1): 62-70. [http://dx.doi.org/10.1016/S2468-2667\(19\)30230-0](http://dx.doi.org/10.1016/S2468-2667(19)30230-0)
12. Sattari S, Billore S. Bring it on COVID-19: being an older person in developing countries during a pandemic. *Working with Older People*, 2020; 24(4): 281-291. <http://dx.doi.org/10.1108/WWOP-06-2020-0030>
13. Uysal M, Eren G. COVID-19 salgını sürecinde sosyal medyada yaşlılara yönelik ayrımcılık: Twitter örneği. *Turkish Studies*, 2020; 15(4): 1147-1162. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44396>
14. Wang H, Li T, Barbarino P, et al. Dementia care during COVID-19. *The Lancet*, 2020; 395(10231), 1190-1191. [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30755-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30755-8)
15. Sepúlveda-Loyola W, Rodríguez-Sánchez I, Pérez-Rodríguez P, et al. Impact of Social Isolation Due to COVID-19 on Health in Older People: Mental and Physical Effects and Recommendations. *J Nutr Health Aging*. 2020;24(9):938-947. doi: 10.1007/s12603-020-1469-2. PMID: 33155618; PMCID: PMC7597423.
16. Demirel AC, Sütçü S. COVID-19 salgınında Türkiye'de yaşlılara yönelik uygulamalar ve hizmetlerin değerlendirilmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2021; 17(Özel Sayı): 125-144. DOI: 10.26466/opus.858337
17. <https://www.icisleri.gov.tr/vefa-sosyal-destek-gruplari-6649461-haneyeye-ulasti>. (Erişim Tarihi: 09.05.2021)
18. World Health Organization. Gender and women's mental health. http://www.who.int/mental_health/prevention/genderwomen (Erişim Tarihi: 07.05.2020).
19. Bassuk EL, Buckner JC, Perloff JN, et al. Prevalence of mental health and substance use disorders among homeless and low-income housed mothers. *Am J Psychiatry*, 1998; 155:1561-1564.
20. World Health Organization (WHO) (2020). China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/who-china-joint-mission-on-covid-19-final-report.pdf>. (Erişim Tarihi: 15.05.2021).
21. Evçili F, Demirel G. COVID-19 Pandemisi'nin Kadın Sağlığına Etkileri ve Öneriler Üzerine Bir Değerlendirme... An Evaluation on The Effects of COVID-19 Pandemic on Women's Health and Recommendations. *Turkish Journal Of Science and Health*, 2020; 1(2): 1-2
22. Öztürk Y, Üstünel D, Metin B. Pandemi Sürecinde Kadınların Ev İçindeki Deneyimleri ve Evde Kalmanın Duyguları. *Feminist Tahayyül*, 1(2): 185-225
23. Boniol M, McIsaac M, Xu L, et al. Gender equity in the health workforce: Analysis of 104 countries. WHO, 2019. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/311314/WHO-HIS-HWF-Gender-WP1-2019.1-eng.pdf?ua=1> (Erişim tarihi: 26.04.2021)
24. Bayar AA, Günçavdı Ö, Levent H. Covid-19 salgınının kadınların çalışma ve hane yaşamı üzerine etkileri. *İstanPol*; 2020. https://d4b693e1-c592-4336-bc6a-36c134d6fb5e.filesusr.com/ugd/c80586_86b8dec8fdba4de6afbe1bf1136fa068. (Erişim Tarihi: 24.03.2021)

25. Yağmur Y. COVID-19'un Kadın Sağlığı Üzerine Etkileri. Yeni Koronavirüs Hastalığının Toplum Üzerine Etkileri Ve Hemşirelik Yaklaşımları. Rukuye Aylaz, Erman Yıldız (Ed.), Temmuz 2020, Malatya, <https://www.researchgate.net/publication/347946680>. Erişim Tarihi: 20.04.2021
26. Tang K, Junjian G, Babatunde A. Sexual and reproductive health (SRH): a key issue in the emergency response to the coronavirus disease (COVID-19) outbreak. *Reproductive Health* 17 (2020):1-3
27. Çapar Çiftçi M, Erdoğan G, Ediz Ç. COVID-19'un gebelerdeki kaygı düzeyine etkisi. Gürhan N, Editör. *Pandemide Psikiyatri Hemşireliği*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2020. p.30-3.
28. COVID-19 Salgını Sürecinde Farklı Yönleriyle Kadınların Durumu. <https://kockam.ku.edu.tr/covid-19-salgini-surecinde-farkli-yonleriyle-kadinlarin-durumu-asli-e-mert/>. Erişim Tarihi: 19.02.2021
29. Toprak Ergönen A, Biçen E, Ersoy G. COVID-19 Salgınında Ev İçi Şiddet. *Bull Leg Med*. 30 Mayıs 2020;25(Sp):48-57.
30. Godin M. As Cities Around the World Go on Lockdown, Victims of Domestic Violence Look for a Way Out. March 18, 2020. <https://time.com/5803887/coronavirus-domestic-violence-victims/>. Erişim tarihi: 03.03.2021
31. Ünal B, Gülseren L. COVID-19 pandemisinin görünmeyen yüzü: Aile içi kadına yönelik şiddet. The hidden side of COVID-19 pandemic: Domestic violence. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2020;23(1): 89-94, DOI: 10.5505/kpd.2020.37973
32. UNFPA, Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden COVID-19, Cinsel Sağlık, Üreme Sağlığının ve Haklarının Korunması ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Teşvik Edilmesi, Mart 2020. https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/COVID-19_A_Gender_Lens_Guidance_Note_Turkish.pdf. Erişim Tarihi: 01.03.2021.
33. Usher K, Bhullar N, Durkin J, et al. Family violence and COVID-19: Increased vulnerability and reduced options for support. *International Journal of Mental Health Nursing* (2020) 29, 549–552. doi: 10.1111/inm.12735
34. Bradbury-Jones C, Isham L. The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence. *J Clin Nurs*. 2020; 29: 2047-9
35. BBC News Türkçe. Koronavirüs günlerinde ev içi şiddet artıyor: Kadınlar şiddetten korunmak için neler yapabilir? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52208017>. (Erişim tarihi: 02.04.2021)
36. COVID-19 Karantinasından Kadının Etkilenimi ile Kadın ve Çocuğa Yönelik Şiddete İlişkin Türkiye Araştırma Raporu; <https://k2y53a.myftpupload.com/wp-content/uploads/2020/04/kadin-covid-ek.pdf>. (Erişim tarihi: 09.05 2020)
37. Polis Akademisi Başkanlığı. Kovid-19 Salgını ve Sonrası Devlet, Demokrasi ve Güvenlik. <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kovid-19%20Devlet,%20Demokrasi%20ve%20Güvenlik.pdf>. (Erişim tarihi: 27.05.2020)
38. Koronavirüs Salgını Süresince Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Raporu. Mor Çatı; 2020. <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/koronavirus-salgini-suresince-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-izleme-raporu/>. (Erişim Tarihi: 08.08.2020)
39. Washington Post. Layoffs from the coronavirus are here. <https://www.washingtonpost.com/business/2020/03/11/layoffscoronavirus/>. (Erişim tarihi:12.03.2020)
40. Kurt E, Yorguner Küpeli N, Sönmez E ve ark. Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Kadınlarda Aile İçi Şiddet Yaşantısı. *Arch Neuropsychiatry*. 2018;55:22-8
41. Gülseren L, Başterzi AD. Kadına yönelik aile içi şiddet: klinik uygulamada yaklaşım ve sorunluluklar. *Psikiyatri Güncel Dergisi*. 2012;2:199-209.
42. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. Kadın Destek Uygulaması (KADES). <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades>. (Erişim Tarihi: 09.05.2021)
43. COVID-19 ve Mülteciler. Türkiye Psikiyatri Derneği Ruhsal Travma ve Afet Çalışma Birimi. <https://psikiyatri.org.tr/uploadFiles/293202013329-multeciCOVID.pdf>; (Erişim Tarihi: 09.05.2021)

44. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma Altındakiler, <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27>. (Erişim Tarihi: 14.04.2021)
45. Dünya Geneline Zorla Yerinden Edilenlerin Sayısı 80 Milyonu Aştı. AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunya-geneline-zorla-yerinden-edilenlerin-sayisi-80-milyonu-asti/2070872>; ERIŞİM TARİHİ: 09.05.2021
46. Triantafyllou K, Othiti I, Xylouris G, et al. Mental health and psychosocial factors in young refugees, immigrants and Greeks: a retrospective study. *Psichiatriki*, 2018; 29: 231–239
47. Shokri A, Sabzevari S, Hashemi AS. Impacts of flood on health of Iranian population: Infectious diseases with an emphasis on parasitic infections. *Parasite Epidemiol*. 2020; Control 9, e00144.
48. Kasozi J. Access to health care by urban refugees and surrounding host population in Uganda. *World Journal Public Health*, 2018; 3(2): 32
49. Leter D, Gatkuoth G. Fears in Uganda over coronavirus outbreak in refugee settlements. *Aljazeera* 2020. <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/fears-uganda-coronavirus-outbreak-refugee-settlements-200406145749564.html>. Erişim Tarihi: 04.02.2021
50. Nantume G. Language barrier hindering refugee access to health services. *The New Vision*, 2018. <https://www.monitor.co.ug/SpecialReports/Language-barrier-hindering-refugee-access-health-services/688342-4658326-6jqgb4/index.html>. (Erişim Tarihi: 14.04.2021)
51. Unfpa 2018. In recognition of translators changing lives in emergencies. Ensuring Rights and Choices for all UNFPA works to end. <https://uganda.unfpa.org/en/news/recognition-translators-changing-lives-emergencies>. (Erişim Tarihi: 14.04.2021)
52. Kluge HHP, Jakab Z, Bartovic J, et al. Refugee and migrant health in the COVID-19 response. *Lancet*, 2020; 6736(20), 1237–1239.
53. Bukuluki P, Mwenyango H, Katongole SP, et al. The socio-economic and psychosocial impact of COVID-19 pandemic on urban refugees in Uganda. *Social Sciences & Humanities Open* 2 (2020) 100045, <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100045>
54. Castro Y, Lozet F. Migration and COVID-19 in Uganda: The challenges of urban refugees. *Thomson Reuters Foundation News*, 2020. <https://news.trust.org/item/20200417151353-3wrxo/>. (Erişim Tarihi: 14.02.2021)
55. Omata N, Kaplan J. Refugee livelihoods in Kampala, Nakivale and Kyangwali refugee settlements: Patterns of engagement with the private sector. Oxford, 2013. <https://www.refworld.org/pdfid/55c9f3f04.pdf>. (Erişim Tarihi: 01.05.2021)
56. Junior JG, Sales JP, Moreira MM, et al. A crisis within the crisis: The mental health situation of refugees in the world during the 2019 coronavirus (2019-nCoV) outbreak, *Psychiatry Research* 288 (2020) 113000. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113000>. (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
57. Beech H, Hubbard B. Unprepared for the worst: world's most vulnerable brace for virus. *The New York Times*, 2020. <https://www.nytimes.com/2020/03/26/world/asia/coronavirus-refugees-camps-bangladesh.html>. (Erişim Tarihi: 15.05.2020)
58. United Nations. (2020). Global humanitarian response plan for covid 19: United nations coordinated appeal April-December 2020. <https://reliefweb.int/report/world/global-humanitarian-response-plan-covid-19-april-december-2020-ghrp-july-update-enar>. (Erişim Tarihi: 21.04.2021)
59. United Nations. (2020). Policy brief: The impact of COVID-19 on children. New York. <https://unsdg.un.org/resources/policy-brief-impact-covid-19-children>. (Erişim Tarihi: 21.04.2021)
60. United Nations. (2020). COVID-19 and women's human rights: Guidance-what is the impact of COVID-19 on gender-based violence? New York. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/COVID-19_and_Womens_Human_Rights.pdf. (Erişim Tarihi: 14.04.2021)

61. Macchiavello M. Livelihood strategies of urban refugees in Kampala [Internet] *Forced Migr Rev*, 2004; 20, 26–27. <https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/sustainable-livelihoods/macchiavello.pdf>. (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
62. UN Women. (2020). Policy brief: The impact of COVID-19 on women [Internet]. New York. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women>. (Erişim Tarihi: 21.06.2020)
63. Mardin D, Özvarış ŞB, Sakarya S ve ark. COVID-19 Sürecinde Türkiye’de Göçmen ve Mültecilerin Durumu. *Sağlık ve Toplum Özel Sayı Temmuz – 2020*: 112-118.